

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาสังคมในภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรี ยุคล นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยประเภทที่สนใจศึกษาคูณลักษณะและความหมายของปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมตามความจริงจากการเห็นภาพรวมหลายมิติ (Multidimension) โดยใช้วิธีการเฝ้าสังเกตการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยไม่ใช้เกณฑ์ของผู้วิจัยเข้าไปตัดสินใจ (สุภางค์ จันทวนิช 2527 ; 19-20)

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาสังคมในภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรี เฉลิม ยุคล นี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการติดตามผลงานภาพยนตร์ของท่านมู๋เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน โดยการเข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกองถ่ายทำภาพยนตร์ของท่านมู๋ จากการสัมภาษณ์ท่านมู๋ตลอดจนผู้ร่วมงานที่ใกล้ชิด ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเหล่านั้นนำมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อที่จะหา "ความหมาย" ที่สะท้อนปัญหาสังคมในภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรี เฉลิม ยุคล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ภาพยนตร์ที่กำกับโดย มจ.ชาตรีเฉลิม ยุคล หรือ "ท่านมู๋" ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากภาพยนตร์ของท่านมู๋ทั้งหมด 17 เรื่อง มาเพียง 11 เรื่อง โดยคำนึงถึงเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษา คือ สะท้อนถึงปัญหาสังคม ภาพยนตร์ดังกล่าว ได้แก่

1. เขาช็อกกานต์
2. เทพธิดาโรงแวม
3. ความรักครั้งสุดท้าย
4. เทวดาเดินดิน
5. ทองพูนโคกโพ ราชฎรเต็มขึ้น
6. กาม
7. อุกาฟ้าเหลือง
8. มือปิ่น
9. อิศรภาพของทองพูน โศกโพ
10. คุงสมศรี
11. คนเลี้ยงช้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งตามประเภทของข้อมูลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

ก. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

ข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ข้อมูลเอกสารที่มีเรื่องราวหรือเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท่านม่วย หรือภาพยนตร์ของท่านม่วยที่ปรากฏอยู่ตามวสาร นิตยสาร ตลอดจนหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ไปค้นหาในห้องสมุดหลายแห่ง แม้ว่าจะไม่สามารถเก็บรวบรวมได้อย่างครบถ้วนแต่ก็ถือได้ว่ามีจำนวนไม่น้อยซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการค้นหาเก็บรวบรวมข้อมูลที่ลึกซึ้งต่อไป

ข. แหล่งข้อมูลประเภทแถบบันทึกภาพ (วิดีโอ เทป)

โดยการเก็บรวบรวมแถบบันทึกภาพภาพยนตร์ของท่านม่วย ที่จะนำมาใช้ในการวิจัย ซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากท่านม่วย และ Dr. Gerald Fouquet อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยได้ค้นหาตามร้านวิดีโอทั้งในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอีกหลายจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นที่ เชียงใหม่, นครราชสีมา, นครสวรรค์, อุบลราชธานี, สุรินทร์, และหาดใหญ่ โดยใช้เวลา 1 ปี จึงสามารถรวบรวมภาพยนตร์ของท่านม่วยที่จะนำมาศึกษาได้ครบ

ค. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

แหล่งข้อมูลประเภทบุคคลนี้ก็คือ ผู้สร้างภาพยนตร์ที่จะนำมาศึกษา ซึ่งก็คือ "ท่านมู๋" ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในภาคสนาม โดยเข้าไปในฐานะของผู้ช่วยผู้กำกับภาพยนตร์ เรื่องคนเลี้ยงช้าง เป็นเวลา 1 เดือนเพื่อให้ทราบและเข้าใจวิธีการทำงานของท่านมู๋ ตลอดจนบริบทในการทำงานของท่าน และหาโอกาสสัมภาษณ์สอบถามเกี่ยวกับตัวของท่านมู๋ถึงแรงบันดาลใจหรือมูลเหตุจูงใจในการสร้างภาพยนตร์แต่ละเรื่อง ตลอดจนประวัติชีวิตและประสบการณ์ของท่าน ฯลฯ ซึ่งการสัมภาษณ์จะเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะท่านแทบจะไม่มีว่างและทรงงานตลอดเวลา ดังนั้นจึงต้องหาจังหวะที่ท่านพักหรือมีอารมณ์ที่จะประทานสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาเที่ยงคืน, ตี 1, ตี 2 ตามแต่โอกาสซึ่งผู้วิจัยจะต้องเตรียมพร้อมตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์กรรมการตัดสินการประกวดภาพยนตร์, นักวิชาการทางด้านภาพยนตร์, ตลอดจนผู้ร่วมที่ใกล้ชิดของท่านมู๋หลายท่านด้วยกัน คือ

1. คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร เป็นรองผู้อำนวยการสถาบันสอนภาษา AUA. และเป็นกรรมการตัดสินการประกวดภาพยนตร์
2. บรรจง โกศลวัฒน์ เป็นผู้กำกับภาพยนตร์ และเคยร่วมงานกับท่านมู๋
3. ประสพ ขำเจริญ "ประสพ" เป็นคนเก่าคนแก่ของวังละโว้ เขาอยู่ที่วังละโว้ตั้งแต่ท่านมู๋ยังอยู่ที่ต่างประเทศ พอท่านมู๋กลับมาและเริ่มทำทอล์กโชว์ที่สนธิ์เรื่องแรก เขาก็ไปช่วยท่านมู๋ทำงานตั้งแต่นั้นมาจนถึงบัดนี้ งานที่เขาทำก็คือสกริปต์หน้ากล้องและช่วยตัดต่อลำดับภาพ รวมระยะเวลาที่เขาทำงานกับท่านมู๋มาประมาณ 25 ปีแล้ว
4. สุพจน์ อานาจศศิธร เป็นคนเก่าแก่ของวังละโว้อีกคนหนึ่ง โดยทำงานกับละโว้ภาพยนตร์ของเสด็จพระองค์ชายเล็ก พอท่านมู๋เริ่มทำงานทอล์กโชว์ เขาก็เริ่มฝึกงานทางด้านถ่ายภาพเป็นผู้ช่วยกล้องของท่านมู๋มาตลอดควบคู่

กับ "อนุภาพ บัวจันทร์" (ตากล้องตึกตาทองหลายสมัย) เขาทำงานอยู่กับท่าน มุ้ยประมาณ 20 ปี

5. อำนวย รุ่งเรือง เป็นลูกศิษย์เก่าแก่ของท่านมุ้ยรุ่นเดียวกับ "สรวงษ์ ชาตรี" ตั้งแต่ท่านมุ้ยทำหน้าที่โทรทัศน์เรื่อง ห้องสีชมพู (2512) และกินอยู่ที่วังของท่านมุ้ยมาตลอด หลังจากแต่งงานจึงแยกออกมา รวมระยะเวลาที่อยู่กับท่านมุ้ยเกือบ 20 ปี ปัจจุบัน "อำนวย" เป็นบรรณาธิการนิตยสารดารานาฏยตร์

6. สมถวิล สุวรรณฤกษ์ เป็นลูกศิษย์ที่ท่านมุ้ยรักมากที่สุด เข้าไปฝึกงานกับท่านมุ้ยเมื่อปี 2517 ต่อมาท่านมุ้ยให้เป็นผู้ช่วยผู้กำกับ รวมระยะเวลาที่อยู่กับท่านมุ้ยกว่า 10 ปี ก่อนที่จะมาเป็นผู้กำกับภาพยนตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. วิเคราะห์การสะท้อนปัญหาสังคมในภาพยนตร์ของ มจ. ชาตรีเฉลิม ยุคล จากตัวบท (Text) ซึ่งก็คือภาพยนตร์ของท่านมุ้ยว่าได้สะท้อนปัญหาอะไรบ้างและสะท้อนออกมาอย่างไร โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดรหัส (codes) และแนวคิด สังคมวิทยาปัญหาสังคมและการแบ่งประเภทปัญหาสังคม ตามสถาบันหลักทางสังคมของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 91) ได้แบ่งประเภทปัญหาสังคมตามสถาบันหลักของสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางการเมือง และปัญหาทางเศรษฐกิจ

ปัญหาทางสังคม ประกอบด้วย ปัญหาความผิดปกติทางจิตและรักร่วมเพศ ปัญหาโสเภณี ปัญหาอันธพาลกรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาประชากร ปัญหาที่อยู่อาศัย และแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาคนชรา ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี ปัญหาคนพิการ ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสุขภาพอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาการจราจร และปัญหาด้านศิลปกรรม วัฒนธรรมและจิตใจ

ส่วนปัญหาทางการเมือง ประกอบไปด้วย ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาสงคราม ปัญหากลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล และปัญหาการแทรกซึมจากลัทธิคอมมิวนิสต์

สำหรับปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย ปัญหาความยากจน ปัญหาค่าครองชีพสูง ปัญหาการอพยพของชาวชนบทเข้าสู่เมือง ปัญหาความแออัดแอ้ง ปัญหาการว่างงาน และปัญหาด้านพลังงาน

2. วิเคราะห์การวิพากษ์วิจารณ์สังคมในภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรีเฉลิม ยุคล จากตัวบท (Text) ภาพยนตร์ของท่านมุ่งให้มีการวิพากษ์วิจารณ์สังคม (Social Critic) อย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์ตามสถาบันหลักทางสังคมเช่น สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันสื่อสารมวลชน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์เนื้อหาหรือตัวบท (Text) ของภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรีเฉลิม ยุคล นี้ ผู้วิจัยได้นำแถบบันทึกภาพ (เทปวิดีโอ) หนึ่งของท่านมุ่ม จำนวน 11 เรื่อง มาใช้ในการวิเคราะห์ โดยพิจารณาว่าในแต่ละเรื่องนั้นได้สะท้อนปัญหาอะไรบ้าง อย่างไร และมีการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างไรบ้าง

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมในภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรีเฉลิม ยุคล
นี้ หน่วยในการวิเคราะห์ก็คือ ฉากแต่ละฉากในภาพยนตร์ของท่านนับแต่ละเรื่อง
โดยพิจารณาทั้งจากส่วนที่เป็นภาพและส่วนที่เป็นเสียง

สำหรับบทต่อไป จะเป็นการกล่าวถึงบริบทภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรี
เฉลิม ยุคล เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาภาพยนตร์ของ มจ.ชาตรี
เฉลิม ยุคล ในบทที่ 5 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย